

Analýza osobných bankrotov na Slovensku v ekonomických podmienkach pandémie COVID-19

Analysis of personal bankruptcies in Slovakia in the economic conditions of the COVID-19 pandemic

Ján VRAVEC, Jaroslav KOREČKO

Abstrakt

Článok sa venuje osobným bankrotom na Slovensku v období pandémie ochorenia COVID-19. Pandémia COVID-19 spôsobila národným ekonomikám a viacerým odvetviám vážne ekonomické problémy. Finančné problémy však nezasiahli len národné ekonomiky, ale aj domácnosti a jednotlivcov, ktorí to často riešia pomocou osobných bankrotov. Osobný bankrot predstavuje legislatívny proces, ktorým sa fyzická osoba nepodnikateľ alebo fyzická osoba podnikateľ môžu efektívnym spôsob zbaviť svojich dlhov. Realizáciou osobného bankrotu sa mnohým jednotlivcom aj rodinám otvára cesta z dlhovej pasce.

Kľúčové slová

Osobné financie, osobný bankrot, pandémie COVID-19

Abstract

The article discusses personal bankruptcies in Slovakia during the pandemic of COVID-19. The pandemic of COVID-19 has caused serious economic problems for national economies and several sectors. However, financial problems have affected not only national economies, but also households and individuals, who often deal with it through personal bankruptcies. Personal bankruptcy is a legislative process by which a natural person, a non-entrepreneur or a natural person, an entrepreneur can effectively get rid of their debts. The realization of personal bankruptcy is the way out of the debt trap for many individuals and families.

Key words

Personal finance, personal bankruptcy, pandemic of COVID-19

JEL Classification: G51, R20

Úvod

Osobné financie a osobné bankroty sú úzko späté s efektivitou riadenia finančných prostriedkov a kvalitou správy majetku domácností v podmienkach trhovej ekonomiky. Hlavným cieľom osobných financií je finančne zdravý a samostatný jednotlivec resp. domácnosti, ktoré tvoria základ ekonomicky stabilnej spoločnosti a štátu. Medzi finančným zdravím a fyzickým zdravím jednotlivca existuje veľa paralel. V prípade fyzického zdravia by sa mal každý človek usilovať o prevzatie zodpovednosti na seba a neprenášať ju na lekárov a zdravotný systém. Rovnako v prípade finančného zdravia by mal byť každý jednotlivec resp. domácnosť zodpovedná za svoje financie, majetok a efektívne hospodárenie s nimi a neprenášať zodpovednosť na finančných poradcov a rôznych sprostredkovateľov, banky a poisťovne, či v najhoršom prípade na štátne inštitúcie. Samozrejme aj finančný sprostredkovateľ, banky, poisťovne a štátne inštitúcie majú svoje významné a nezastupiteľné miesto v trhovej ekonomike a bez nich by nefungovala efektívne, ale ich primárnou úlohou nie je riešiť finančnú situáciu, ekonomické problémy a osobné bankroty (Vravec 2010).

Od 1. januára 2020 došlo v oblasti osobných financií a najmä osobných bankrotov na Slovensku k významným zmenám. Rok 2020 je zároveň obdobím prepuknutia pandémie ochorenia COVID-19, ktorá sa výrazným spôsobom prejavila nie len v národných hospodárstvach jednotlivých štátov, ale zasiahla aj osobné financie, osobné bohatstvo a rodinný majetok mnohých domácností.

Ako uvádza Centrum právnej pomoci od 01.01.2020 je možné na Slovensku podať žiadosť o osobný bankrot len v prípade, ak je voči osobe vedené exekučné konanie dlhšie ako 1 rok. Podľa starej úpravy bola súčasťou procesu osobného bankrotu aj trojročné skúšobné obdobie, počas ktorého bolo potrebné čakať na oddĺženie. Podľa novej úpravy táto lehota už neexistuje. Žiadosť na osobný bankrot sa odovzdá na Centrum právnej pomoci (CPP 2020).

Osobný bankrot je predovšetkým legislatívny a ekonomický proces, ktorým sa fyzická osoba podnikateľ resp. fyzická osoba nepodnikateľ môže efektívnym spôsobom zbaviť svojich dlhov. Oddĺženie fyzických osôb je možné dvoma alternatívnymi spôsobmi, ktoré sú rovnocenné. Spôsob realizácie osobného bankrotu si vyberá sám dlžník, konkrétne ide o:

- **konkurz** – dlžník po oddĺžení nespláca svoje dlhy, ale príde o všetok svoj hnutel'ný aj nehnuteľný majetok, z ktorého budú čiastočne uhradené jeho dlhy,
- **splátkový kalendár** – dlžníkovi ostane jeho hnutel'ný aj nehnuteľný majetok, ale svoje dlhy musí splácať podľa určeného splátkového kalendára

Proces realizácie osobného bankrotu

Proces realizácie osobného bankrotu má svoje presné pravidlá a postupy, ktoré sú obsiahnuté v zákone č. 327/2005 Z. z. Žiadosť o osobný bankrot, musí každá osoba postúpiť na Centrum právnej pomoci (CPP). Kvalita a rýchlosť poskytnutých služieb závisí od aktívnej spolupráce s klientom. Podanie žiadosti vo veci osobného bankrotu je v Centre právnej pomoci bezplatné, bezplatné sú aj konzultácie a kontrola všetkých dokumentov a príloh.

Centrum právnej pomoci je štátna rozpočtová organizácia zriadená Ministerstvom spravodlivosti SR na základe zákona č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi. Na to by fyzická osoba mohla požiadať o osobný bankrot musí splniť nasledovné požiadavky a kritéria:

- fyzická osoba, ktorá žiada o osobný bankrot, musí byť platobne neschopná, preukáže to tak, že musí mať aspoň jeden dlh (napr. bankový úver alebo pôžičku) po lehote splatnosti viac ako 180 dní,
- voči osobe musí byť vedené exekučné konanie už aspoň rok, v praxi to znamená, že ak osobe príde exekúcia s dátumom 10.11.2020 tak si budete môcť podať žiadosť na osobný bankrot najskôr 10.11.2021,
- správcovia konkurznej podstaty budú preverovať, či osoba žiadajúca o osobný bankrot, má poctivý zámer a či jej konanie nie je protizákonné resp. či nejde zo strany žiadateľa len o zneužitie systému,
- osoba žiadajúca o osobný bankrot musí mať na Slovensku tzv. centrum hlavných záujmov, t.j. musí mať trvalý pobyt v SR, musí mať rodinu, vzťahy, majetok, ekonomické a sociálne väzby, ktoré sa dajú preukázať,
- v prípade konkurzu musí osoba žiadajúca o osobný bankrot v období do 3 rokov, po povolení oddĺženia, vrátiť Centru právnej pomoci pôžičku vo výške 500 eur, ktorú Centrum právnej pomoci poskytne osobe na úhradu odmeny správcu,
- v prípade splátkového kalendára musí osoba, ktorá žiada o osobný bankrot formou splátkového kalendára, zaplatiť 670 eur ako finančnú odmenu správcovi a určenému advokátovi,
- do 6 rokov od povolenia oddĺženia (od súdneho rozhodnutia) je osoba povinná, v prípade nie nepatrného dedenia, daru alebo výhry zo stávky alebo hry,

dobrovoľne ponúknuť aspoň polovicu týchto peňazí veriteľom na uspokojenie nevymáhateľného dlhu.

Analytický pohľad na ekonomiku v období COVID-19

Ekonomické a finančné dopady pandémie ochorenia COVID-19 sú všeobecne známe a ich ekonomické a sociálne dôsledky mali celosvetový charakter. Napríklad prvou veľkou obeťou pandémie spojenou s ochorením COVID-19 sa pravdepodobne stali známe austrálske aerolínie Virgin Australia. Austrálska vláda neprezieravo odmietla žiadosť aerolínií o úver v celkovej výške 1,4 miliardy austrálskych dolárov. Výsledkom neposkytnutia finančných zdrojov bolo, že austrálska letecká spoločnosť koncom apríla roku 2020 vstúpila do dobrovoľnej správy, čo sa v Austrálii rovná bankrotu. Aj ďalšie svetové letecké spoločnosti zaznamenali obrovské straty a finančné problémy, z dôvodu poklesu dopytu po leteckej doprave. Napríklad v prvej polovici roka 2020 zbankrotovali britské aerolínie Flybe, ktoré prevádzkovali až 40% domácich letov vo Veľkej Británii. V USA v roku 2020 oznámili ukončenie svojej činnosti a všetkých operácií letecké spoločnosti Trans States Airlines a Compass Airlines. V USA vyhlásili bankrot aj ďalšie významné spoločnosti, ako napríklad Whiting Petroleum Corporation, Neiman Marcus, CMX Cinemas či Gold'S Gym.

Kríza vyvolaná pandemiou COVID-19 sa podpíše v najbližších rokoch aj na vývoji slovenskej ekonomiky. Nákaza prepisuje celosvetové štatistiky a mení aj makroekonomickú prognózu Slovenska. Podľa nej je možné očakávať, že pandémia prinesie slovenskej ekonomike v roku 2020 recesiu na úrovni 7,2%. V druhej polovici roka 2020 začne ekonomika postupne ožívať a vytlačí rast HDP v roku 2021 na 6,8 %. Neistota ohľadom ďalšieho vývoja ostáva naďalej veľká. Predĺženie pandémie alebo jej opakovaný návrat v druhej polovici roka by recesiu výrazne prehĺbili (MF SR, 2020).

Aj Slovensko podobne ako ostatné štáty sveta zasiahlo ochorenie COVID-19. Veľmi vysoký stupeň otvorenosti slovenskej ekonomiky vedie k veľkej zraniteľnosti voči vonkajším reálnym ekonomickým, ale aj iným šokom, akým sme v súčasnosti svedkami. Ekonóm Slovenskej akadémie vied profesor Juraj Sipko tvrdí, že slovenská ekonomika nie je dostatočne diverzifikovaná v porovnaní s podobnými ekonomikami vo svete, a preto je nebezpečne vystavená negatívnym dôsledkom z vonkajšieho prostredia. Ekonóm oceňuje tých, ktorí sú od začiatku nasadení v boji s pandemiou, zabezpečujú zásobovanie a mnohí sa dobrovoľne zapojili do pomoci tým, ktorí to najviac potrebujú. Slovenský národ vníma historicky ako statočný a

pracovitý, ktorý sa vedel zomknúť v najťažších časoch. Tento svoj prístup demonštruje aj v súčasnosti svojou disciplinovanosťou. Je to podľa neho zároveň aj test ľudského prístupu a vzájomne pochopenej solidarity. (Sipko 2020).

Narušenie globálnych obchodných vzťahov, dopravy, výrobných reťazcov pocítili aj podniky a obyvatelia na Slovensku. V rámci globálnych ekonomických vzťahov sa slovenské hospodárstvo špecializuje najmä na dodávky automobilov, automobilových dielov, na dodávky elektronických a elektrotechnických súčiastok, výrobu rôznych komponentov do strojov a zariadení. Ak si americkí, európski, ruskí alebo čínski zákazníci nekúpia automobily vyrobené na Slovensku alebo so slovenskými súčiastkami, potom sa zastavia nielen slovenské automobilky, ale aj ich dodávateľské reťazce, malí a strední podnikatelia. Od slovenského priemyslu a vývoja pandémie COVID-19 závisia aj obchodné prevádzky, sektor služieb, či reštaurácie a poľnohospodári.

Analytický pohľad osobné bankrotov v období COVID-19

Pandémia ochorenia COVID-19 poriadne zatriasla svetovými ekonomikami, Slovensko nevyvímajúc, viacerým významným spoločnostiam priniesla bankrotov, reštrukturalizácie a predaje. Paradoxne však štatistiky na Slovensku uvádzajú menší počet žiadostí o osobné bankrotov ako v minulosti. V apríli 2020 zbankrotovalo 963 obyvateľov Slovenska. V apríli roku 2019 ich bolo celkovo až 1 350. Medziročný pokles osobných bankrotov predstavuje viac ako 28%. V máji 2020 však zbankrotovalo 1 055 Slovákov, čo je síce o 32% menej oproti predchádzajúcemu roku, no o 10% viac ako v apríli 2020. Osobné bankrotov sa dotýkajú nielen jednotlivcov, ale aj celých domácností a širších rodín. V období mimoriadnej situácie, najmä v mesiacoch marec až jún 2020, zaevidovalo Slovensko pokles osobných bankrotov oproti predchádzajúcemu roku. Na znížený počet osobných bankrotov v čase pandémie mohli mať vplyv dve skutočnosti: pre pandémiu COVID-19 obmedzený režim prijímania a vybavovania žiadostí o osobný bankrot a tiež znovuotvorená otázka exekučnej amnestie. Dlžníci a osoby vo finančných problémoch tak môžu vyčkávať, čo bude pre nich výhodnejšie (Švančarková 2020).

Tab.1 Vývoj počtu osobných bankrotov od roku 2006 do konca apríla 2020

	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020 (do apríla)
Počet osobných bankrotov	5 239 osobných bankrotov	13 848 osobných bankrotov	16 167 osobných bankrotov	4 599 osobných bankrotov

Zdroj: https://www.crif.sk/media/405936/ts_crif-sk_20200506_po%C4%8Det-osobn%C3%BDch-bankrotov-kles%C3%A1-dva-mesiace-za-sebou.pdf

Z celkového počtu rozhodnutí súdov o osobnom bankrote vydaných v roku 2020 vyplýva, že oddĺženie formou konkurzu si zvolilo až 99% dlžníkov. Pre oddĺženie formou splátkového kalendára sa rozhodlo menej ako 1% dlžníkov. Z celkového počtu 1150 osobných bankrotov vyhlásených v marci 2020 bolo 1072 bankrotov, čo je 93%, vyhlásených na majetok nepodnikajúcich fyzických osôb a 78 osobných bankrotov (7%) bolo vyhlásených na majetok fyzických osôb – podnikateľov.

Na počte osobných bankrotov na Slovensku sa kríza spôsobená šírením ochorenia COVID-19 podpísala zatiaľ len minimálne. Pandémia ochorenia COVID-19 v rôznej miere determinuje oblasti ekonomiky, spoločenského a rodinného života, sféru osobných bankrotov nevynímajúc. Na základe doterajšieho ekonomického vývoja je však možné konštatovať, že rast nezamestnanosti a strata príjmov obyvateľov SR sa v priebehu roka 2020 realizovali len minimálne. Platobná neschopnosť obyvateľov SR a neschopnosť uhrádzať svoje bankové, či nebankové pôžičky sa v štatistikách prejaví až s časovým oneskorením. Nárast osobných bankrotov možno očakávať najskôr v druhej polovici roka 2021 alebo až v roku 2022.

Záver

Osobný bankrot je krajné riešenie bezvýhodiskovej ekonomickej situácie jednotlivca alebo celej domácnosti. No na to, aby k takej to nepriaznivej situácii nedošlo, je dobre držiavať aspoň niekoľko základných predpokladov a odporúčaní.

1. **Minimalizovať rôzne druhy výdavkov:** Výdavky domácnosti by sa mali obmedziť len na tovary a služby dôležité pre život, nekupovať zbytočnosti, ktoré sa neskôr vyhodia. Kontrola a správa výdavkov je dôležitým predpokladom na predchádzanie finančných problémov domácnosti. Väčšie výdavky by si mala domácnosť plánovať s predstihom, aby bol dostatok času posúdiť rôzne ponuky, ceny a porovnať ich kvalitu. Pre domácnosť je tiež dôležité kontrolovať výdavky za spotrebu elektrickej energie, vody, tepla, plynu, palív a pod.
2. **Diverzifikovať majetkové, finančné a rôzne iné riziká:** Pre domácnosť je veľmi dôležité rozložiť riziká na rôzne subjekty prostredníctvom poistenia, či investovania do rôznych druhov aktív. Životné a neživotné poistenia by mali byť samozrejmosťou, pretože bez nich môže osobný bankrot nastať aj z dôvodu živeľnej pohromy alebo vážneho ochorenia člena domácnosti. Ak si domácnosť zobrala úver je vhodné zvážiť poistenie schopnosti splácať úver. Poistenie sa vzťahuje na úhradu

mesačných úverových splátok a chráni pred rizikami, ktoré môžu zapríčiniť platobnú neschopnosť.

3. **Dôkladné zvážiť zadlžovanie sa domácnosti:** Množstvo obyvateľov SR má minimálne jeden hypotekárny úver alebo spotrebnú pôžičku, prípadne kumuluje rôzne úvery a pôžičky. Mimoriadne obľúbený je tiež nákup na splátky alebo na lízing. Pre domácnosť je dôležité požičať si len toľko finančných prostriedkov, koľko bude schopná reálne v budúcnosti vrátiť. Dôležitá je aj striedmosť, žiadne pôžičky na dovolenky, elektroniku či na veci, bez ktorých sa dokáže domácnosť ľahko zaobísť. Zbytočné úvery, pôžičky a kreditné karty môžu domácnosť priviesť do vážnych finančných problémov, rovnako ako aj ručenie za úvery iným subjektom.
4. **Vytvárať si finančnú rezervu:** Finančná rezerva je veľmi dôležitý, no často nedocenený, aspekt financií domácnosti. Ak dôjde v rodine k nečakanej životnej situácii, ako je choroba, úraz, strata zamestnania, tak zvyčajne nastane pre domácnosť vážny problém. Optimálna výška finančnej rezervy sa pohybuje okolo šesť násobku mesačného príjmu. Domácnosť by si ju mala vytvárať pravidelne a v prípade, že na ňu musí siahnuť, chýbajúce financie ihneď doplniť, ako je to len možné. Veľmi dôležité pre členov domácnosti je začať sporiť čím skôr, aj keď len po malých finančných čiastkach, ale pravidelne. Tvorba finančnej rezervy by mala mesačne predstavovať aspoň 10% z výšky príjmov domácnosti.
5. **Zostavenie krízového ozdravného rozpočtu:** Ak sa domácnosť, aj napriek všemožnému úsiliu, dostane do nepriaznivej finančnej situácie je dôležité vypracovanie krízového rozpočtu. Osobnému bankrotu je možné efektívne predísť vytvorením a realizáciou krízového rozpočtu. Pri zostavovaní krízového ozdravného rozpočtu domácnosti je veľmi dôležité reálne ohodnotiť výšku príjmov a ohodnotiť opodstatnenosť vynakladaných výdavkov domácnosti. Na to, aby mohli členovia domácnosti efektívne spravovať svoje financie, potrebujú poznať a evidovať všetky svoje príjmy a všetky výdavky a dokázať vyhodnotiť ich opodstatnenosť. Dôležitou podmienkou úspechu je pravidelnosť a vytrvalosť, pretože počas prvých týždňov a mesiacov finančného ozdravenia bude na členov domácnosti vyvíjaný zvýšený finančný tlak, časom si však overia, že tieto procesy a opatrenia majú zmysel a prospievajú finančnému zdraviu domácnosti.

Článok bol spracovaný v rámci riešenia vedecko-výskumných projektov VEGA 1/0090/19 a VEGA 1/0741/20.

Zoznam použitej literatúry

- [1] CPP, 2020. Základné informácie o osobnom bankrote. (on line). (cit. 5.11.2020). Dostupné z: <https://www.centrumpravnejpomoci.sk/sekcia/7-zakladne-informacie-o-osobnom-bankrote>
- [2] MF SR, 2020. 3. Koronavírus „nakazí“ aj slovenskú ekonomiku. (on line). (cit. 5.11.2020). Dostupné z portálu MF SR: <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/komentare/komentare-z-roku-2020/3-koronavirus-nakazi-aj-slovensku-ekonomiku.htm>
- [3] SIPKO, J., 2020. Ochorenie COVID-19 a jeho vplyv na slovenskú ekonomiku. (on line). (cit. 6.11.2020) Dostupné z: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=8852
- [4] ŠVANČARKOVÁ, M., 2020. V čase korona krízy sa na Slovensku bankrotovalo menej ako pred ňou. (on line). (cit. 7.11.2020) Dostupné z: <https://www.finreport.sk/podnikanie/v-case-koronakrizy-sa-na-slovensku-bankrotovalo-menej-ako-pred-nou/>
- [5] VRAVEC, J., 2013. Analýza determinantov vzniku a rozvoja peňazí, mien a menových systémov. 1st ed. Prešov: Bookman. 168 p. ISBN 978-80-8165-019-2
- [6] VRAVEC, J., 2010: Finančný manažment jednotlivca: analytický pohľad na riadenie osobných financií. 1st ed. Prešov: PU Fakulta manažmentu. 165 p. ISBN 978-80-555-0251-9
- [7] Zákona č. 327/2005 Z. z. O poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi

Kontaktné údaje autorov:

Ing. Ján Vravec, PhD.
Prešovská univerzita v Prešove
Fakulta manažmentu
Katedra účtovníctva a controllingu
Konštantínova ul. 16,
080 01 Prešov, Slovakia
jan.vravec@unipo.sk, vravec@gmail.com

Ing. Jaroslav Korečko, PhD.
Prešovská univerzita v Prešove
Fakulta manažmentu
Katedra účtovníctva a controllingu
Konštantínova ul. 16,
080 01 Prešov, Slovakia
jaroslav.korecko@unipo.sk